

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

Redacció i Administració

General Barceló, —1.—2.ª

PALMA DE MALLORCA

LA AURORA

Surt cada dissapte per donar ventim i altres herbes a n-es qui s'ho guany

PUNTS DE SUSCRIPCIÓ

A Manacor: Ca-Mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.—Ca-l'amo Andreu Alcover, Plassa del Palau, 2.

A Palma: Llibreria d'En Guasp, Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d'En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria Ernest Frau, Brossa.—Llibreria d'Alomar y Fontdevila Brossa.

Dietari d'una eixida a França i altres nacions.

(Continuació)

Dia 19 d'abril.

Nostra Senyora.—El P. Rousselot.—Funerals de Mr. Brisson.

Avuy he volgut dedicar tot lo demati a la Seu de París, la magnífica, la esplèndida basilica ogival de Nostra Senyora, comensada l'any 1163 pel Bisbe de París, Maurici de Sully, i acabada devers l'any 1240 sense ses capelles, que s'hi afegiren de l'any 1250 fins devers l'any 1260. Sa seua situació es de ses millors de París, davant el Sena, ab una gran plassa devora, jardins darrera, un jardinet llarguer a sa banda des riu i un carrer a s'altra banda. Està orientada casi com la Seu de Mallorca, girada entre ponent i mestral; es de cinc naus ab creuer de brassos curts, sense cúpula i es cap de sa creu molt llarc, també de cinc naus, de cinc trasts i l'espai absidal de cinc cares. L'altar major, sense retaula està an aquest espai i sa plataforma des presbiteri s'estén a tot es primer trast; es segon trast serveix per entrar an es presbiteri i an el chor, que ocupa ets altres tres trasts de sa nau central, fins es creuer. A cada banda de l'altar major e-hi ha ses estatuas de Lluís XIII i Lluís XIV; es cadirat de chor es des reneixement, sigle XVII, tot baixos-relleus de sa vida del Bon Jesús i de la Mare de Deu, llenya vista. Ses naus desde es creuer fins an es portals de davant tenen deu trasts: entre ses cinc naus fan 48 metres d'ample, i 130 metres des portal major fins an es fondo des *deambulatori*, sa capella estrema de sa nau forana d'allà dessá l'altar major, dedicada an el Santísim Sagrament (sia sempre beneit i alabat).

Ses naus laterals son molt baixes, més que ses de Sta. Eulària de Mallorca, i sa nau major ben estreta, pero molt alta. Demunt ses naus laterals, de sa meteixa alsada, s'obrin unes tribunes, que's comuniquen ab sa nau major per unes grans arcades tripartides ab tres arcadetes inscrites que qualquen demunt columnetes romàniques. Part demunt aquestes arcades s'obrin, a cada banda de cap a cap de la nau major fins a l'abside, grans finestras de vidres blanquinosos des portal major fins an es creuer, i de vidres de colors ab figures de sants dins tot es creuer i es cap de sa creu. A cada bras de creuer e-hi ha un portal (del Claustre i de St. Esteva) i part demunt s'obri un grandió finestrat, que té tota s'amplaria de sa nau travessera i tot s'uy de s'arcada, tot de vidrieres de color, que fan cara de molt antigues, i comensen per una taringa de sants de tamany natural, i llavò vé sa pomposa rosa de fuyatges maravellosos. Ses capelles

son totes policromades i s'enfront es tot un finestrat ab vidres de colors, moderns, fora es de sa nau absidal forana, que alguns semblen antics i que son sens dupte es més notables. No hi ha cap retaula; ets altars están a un costat, just ab un graó demunt i un pedestal ab sa figura des sant titular, sense cap dosseret. Això resulta magre, fret, esquefit. Dins aqueixes capelles e-hi vendrien bé uns retaules barrocs, que no fossen massa grossos, i que rompessen sa monotonía que resulta de tantes d'ogives i superfícies planes.

A s'esquena des cadirat del chor e-hi ha uns baixos relleus en pedra policromada, del sigle XIV, de sa vida del Bon Jesús, que criden molt l'atenció. Part demunt es cadirat del chor, a sa banda de s'evangeli, e-hi ha un orga d'acompanyament, i demunt es portal major l'orga gros, de 6.000 trompes, 110 registres i 5 te-glats.

Sa nau major fins an el chor es tota plena de cadires ab una tanca a cada costat entre columna i columna.

Son set es portals d'aqueixa basilica: es dos des creuer, es de la sacristia i un de colateral, an es trast quart des cap de sa creu, i llavò es tres de sa fatxada principal.

Nostra Senyora es tan acabada de defora com de part de dedins, gracies a sa restauració de mitján sigle XIX que dirigi es famós arquitecte Viollet-le-duc. Tots es contraforts o rafes, botarells i arbotants están escultrats. Es capser (frontó) de ses rafes acaba ab un *edicle* o capelleta ab columnetes; de darrera aqueixes capelletes parteixen uns arbotants que van a amorrar a sa nau major, part demunt ets arbotants que hi amorren de ses rafes de ses naus mitgeres. Ses fatxades des caps des brassos des creuer son una meravella d'ogives, arcatures, feixos de pilars, capser i clareboyes. Ses teulades duen un rost espantós, més de coranta cinc per cent, i a s'encreuement de s'anguila o cresta de sa teulada de sa nau major i des creuer s'alsa una guya o fletxa que se'n puja per amunt fins a 96 metres (450 pams).

Pero una de ses coses més admirables d'aqueix gran monument de s'art cristià es sa fatxada, de tres grans compartiments verticals i altres tres d'horizontals: es verticals laterals, coronats pe' ses famoses torres bogides i brodades i sense pirámide; es des mitx, aont domina abaix sa portalada estupenda i sa grandiosa claraboya, an-e que corresponen a cada compartiment lateral una gran arcada que n'inscriu dues en gradació ab un pilar central i una claraboyeta part demunt. Part demunt sa gran claraboya i aquelles arcades des compartiments laterals corre una

galeria de columnetes ab una arcatura deliciosíssima, i part devall sa claraboya i ses meteixes arcades corre una faixa de capelletes ab vint i vuyt estatuas de Reys d'Israel i de Judá, que's revolucionaris de l'any 1793 les feren botir es cap perque hi duyen corona, i no hu porien suportar de veure'n cap de corona de rey, ni en figura. Part devall aqueixa zona d'estatuas s'obrin ses tres superbes portalades ab gradació: sa des centre, anomenada del *Judici*; sa des costat de s'epistola, de Sta. Ana; sa de sa banda de s'Evangeli, sa de la Mare de Deu. Ses portalades laterals son de cinc arquivoltes; sa central, de sis; i totes son bells enfilays d'àngels i sants: sostengudes ses arquivoltes per unes rebranques que fan dos compartiments cada una: fa s'inferior unes arcatures rebaixades cualeant demunt columnetes. Demunt aqueixes arcatures s'alsen tantes de figures de sants arrambades a sa paret, en lloc de columnes, coronades de dosserets que fan de repeu a ses arquivoltes qu'hem descrites. Ses estatuas de ses rebranques de sa portalada central son es dotze apòstols, i an es pilar que divideix es forat d'entrada a l'esglesia, e-hi ha adossada sa figura del Bon Jesús. A cada portalada hi ha una llinda, i part demunt, omplint tot s'uy de s'arquivolta darrera, se despleguen tres sostres de baixos relleus, que representen a ses portalades laterals passatges de sa vida de Sta. Ana i de la Mare de Deu i a sa portalada central en primer terme sa resurrecció dels morts: part demunt, sa separació que ets àngels fan des bons a la dreta i es mals a l'esquerra, i part demunt de tot el Bon Jesús assegut an es trono suprem jutjant los vius los morts.

Com era dins Nostra-Senyora s'es esdevengut que hi feyen un funeral, cos present i tota la familia i amics des mort. Surten es celebrants ab sos ministres, Mestre de cerimonies i escolanets; comensa l'ofici a l'altar, i el chor romp ab sos *Kiries*. Es celebrant no ha esperat qu'acabassen aquests per dir *dominus vobiscum* ab s'oració corresponent, sino qu'ha dita aqueixa petit petit, i ha seguit dient s'epistola i s'evangeli i tot lo demés de sa missa (oracions, prefaci, canon). El chor, acabats es *Kiries* ha romput ab sa *sequencia*, per cert molt ben cantada, pero acompanya de l'orga. A mitján *sequencia*, es celebrant es arribat a sa consagració i ha alsat Deu, i ha seguit fent sa seua via, i el chor hala a sa *sequencia*, i no he sabut qui ha acabat primer: es celebrant sa missa o el chor sa *sequencia*, perque he hagut d'entrar a la sacristia per visitar es tresor de joyes i robes, que n'hi ha de preciosíssimes.

Sa *Custodia* grossa si qu'es molt magre comparada ab sa de la Seu de Mallorca. Mos han mostrats es vestits que duyen Monsenyor Affre i Monsenyor Darboy, com los fusellaren es revolucionaris, es primer l'any 1848 i es segon l'any 1871. S'hi veuen encara es forats de ses bales i ses taques de sanc. I ¿per qué els-e fusellaren es revolucionaris? Senzillament perque eren Arquebisbes de París i exemplars vivents de mansuetut cristiana.

¡Si me'n venien de coses an es cap recorrent ses naus d'aquesta basilica incomparable, pensant ab sa partida inmensa de gents i de sants i de grans personatges que son passats per devall aquelles voltes, que fa prop de setcents anys que sopluga aquell venerant recinte! Naturalment he hagut de pensar ab aquella terrible profanació que hi feren es revolucionaris dia 11 de novembre de l'any 1793, que convertiren en *Temple de sa Raó* aqueixa esglesia de la Mare de Deu. I ¿com representarem sa Raó aquells grans criminals? Ab una mala-fembra, que varen asseure demunt l'altar major. ¡Una heroína de bordell! ¡això es es Deu des revolucionaris! ¡Quina representació més apropiada!

No me'n sabia separar de Nostra Senyora; pero han tocades les dotze, i he hagut de tocar el corn cap a s'hostal a dinar ab En Barnils, que m'esperava ab bona devoció.

Dinam ab quatre grapades, i ¡cap a veure el P. Rousselot! ¿Qui es el P. Rousselot? Un capellà qu'honra la Esglesia Catòlica: es es primer fone-tista del mon, això es, estudia sa producció i articulació des sons que componen ses paraules. Ha inventades una partida de màquines per reproduir i determinar sa constitució intima de cada so i ha obrada tota una revolució dins sa ciencia des llenguatge. Té una càtedra a s'*Institut Catolic* (estudis Superiors lliures) i an es *Col·legi de França*. Acudeixen a sentir ses lliçons seues deixebles de tot lo mon.—Som anats a veure'l ab En Barnils, i mos ha feta una rebuda paternal, plena de mel. Té una xixantena d'anys; es una figura veneranda, amabilíssima. Hem parlat de s'*Obra des Diccioniari*; m'ha convidat per assistir an ses seues càtedres i an es seu *Laboratori de Fonética Experimental*, aont anirà un dia aposta per mi.

Sortim de ca'l P. Rousselot, i ja li hem acopat cap a ca-Monsenyor l'Arquebisbe-Cardenal de París, qui està an es carrer de Borgonya, devora's Congrés des diputats, a una casa llogada, perque es Governants francesos quant separaren s'Estat de l'Esglesia, s'aturaren per ells totes ses esglesies, palaus bisbals i rectories, i a Monsenyor li robaren com an ets.

altres, es seu palau, demunt el qual s'Estat no hi tenia cap veu, i molt manco s'Estat ateu i masonic d'avuy.

Pero s'es estrevengut que an aquella hora meteixa hi havia es funerals civils des célebre Brisson, President des Congrès des Diputats, un des principals responsables de sa persecució que sofreix avuy l'Esglesia a França. Tot allò era ple de gent, i hem haguts de voltar una partida de carrers per porer arribar a ca-Monsenyor l'Arquebisbe.

I ¿amb-e que consistien aqueys funerals? Ah! ab un enfilay de discursos! ¡Pobre Brisson! ¿De que li haurán servit a l'altre mon aqueys roys de paraules buydes i estúpides? ¿No es ver que li haurán servit tan poc com un pegat a un bane? Pobre Brisson! Es segur qu'ara ja no veu ses coses aixi com les veyan aquest mon!

¡Quin feix tan gros no ha d'esser presentarse devant es Tribunal de Deu ab sa responsabilitat d'una persecució de l'Esglesia tan grossa i tan feresta com es sa que oprimeix l'Esglesia de França.

Pensant ab aixó mos ne som anats a prendre redós an es nostro hostel per reposar una mica de tots es truis i trafecs d'avuy i prepararnos pe'sa campanya que demá mos espera.

I prou per avuy.

Dia 20 d'abril.

Una lliçó del P. Rousselot a l'Institut Catòlic.

L'Institut Catòlic de París es una especie d'Universitat que's catòlics francesos fundaren l'any 1875 per contrarrestar s'ensenyansa irreligiosa que ja llavò se donava a casi totes ses Universitats de França. Aquest Institut o Estudis Superiors abraça es diferents rams de sa ciencia teològica; ve a esser com una Facultat de Teologia. E-hi ha una bona partida de càtedres, i hi espliquon un forest de professors, que son de lo bo i millor de tota la França catòlica. Un d'aqueys professors es el P. Rousselot, es famós fundador de la *Fonètica Experimental*, de que vos parlava s'altre dia que'l vatx anar a veure ab En Barnils. Es professor de l'Institut i Director des Laboratori de *Fonètica Experimental* des *Col·legi de França*. Si'l P. Rousselot no fos capellà, feria molts d'anys que seria Professor de *Fonètica* de l'*Escola d'Alts-Estudis*, agregada a la Sorbona, aont e-hi ha aqueixa càtedra sense proveir perque tothom está convençut que'l Pare Rousselot es s'únic que la pot ocupar; pero justament es un capellà; i ¿qué diria sa masoneria, que fa tants d'anys comanda la França, si hi hagués cap Ministre que s'atansás a anomenar un capellà per un càrrec tan important? No n'hi ha hagut cap de Ministre que s'hi sia atrevit per por de sa por. ¿No es ver qu'això fa oy i fàstic i gitera? Això son son es Governes de França, fa molts d'anys: uns esclaus de sa Masoneria, un enfilay d'injusticies i d'atentats contra la Relligió i l'Esglesia. Es Govern francès per sectarisme per odi a l'Esglesia no ha volgut fer aquest acte de justicia de anomenar el P. Rousselot per la càtedra de fonètica de l'*Escola d'Alts-Estudis*; en canvi l'Uni-

versitat de Berlin, protestant, l'ha convidat per anarhi a ensenyar, ofertes que per patriotisme no ha acceptades. No's-e guanya negú an es capellans francesos a estimar la França; i la França i es Governes francesos les ho paguen aixi.—Idò bé, el P. Rousselot dona un curs de fonètica es dissaptes a l'*Institut Catòlic*, aont no falta may En Barnils; ab ell hi som anat. Sa càtedra es una sala modesta ab una taula p'es catedràtic i una gran pissarra devora i llavò dues taules llargues enrevoltades de cadires p'es deixebles. M'ha feta gracia sa repleguedissa de gent que hi havia: un professor de Bohemia, una senyoreta inglesa, senyorettes i monges franceses, una partida de jovensans que no he aclarit d'ont surten, En Barnils, catalá de Centelles i jo catalá de Manacor. Es vengut el P. Rousselot, l'hem saludat tots ab gran afecte, ha deixat es seu capell demunt sa taula, i ja es estat partit a explicar de dret, girat a noltros ab veu dolça, ratjant benivolencia. No crida ni brasetja com Mr. Gilliéron; tot lo més estén es brassos i sa cala un poc cap a noltros. Esplica es dembla, sa constitució intima des sons vocals i consonants i ses trenques essencials que hi ha d'uns a altres. Sempre té es guix ab sa mà, i tot quant diu, e-hu fa tangible trasant retxes i més retxes demunt sa pissarra. Brolla sa ciencia per aquella boca seua, que tot e-hu il·lumina, tot e-hu aclareix de llum meridiana. No'm creya que fés un quart que parlava, i ha resultat que feya més d'una hora, i aquell insigne Professor ha posat punt a sa seua lliçó, anuntiantmos es tema de dissapte qui vé. Si Deu ho vol i som viu no hi faré falta. Sortim ab En Barnils vessantmos es cor d'entusiasme, i no parlam d'altre cosa tot es temps des dinar. El P. Rousselot com tots es grans professors posseeix aquell secret de ferse admirar i estimar des seus deixebles fins an es darrer clavier; es deixebles no sols veuen ab ell es mestre, s'oracle de ciencia, sino que l'estimen i el veneren com un amic coral, com un pare d'aquells més pares.

Dia 21

El Pare Gilliéron.—S'Arc de l'Estrella.—Sa torre Eiffel.

Mr. Gilliéron, com sabeu, no es cap capellà ni cap frare, sino un seglar, professor de *s'Escola d'Alts-Estudis* i fundador de sa *Geografia Llingüística*, gran amic i company del P. Rousselot i que, com aquest, se sap fer estimar i venerar fora mida des seus deixebles, s'entén, des deixebles aprofitats, d'ets estudiants qu'estudien. Aqueys, més que com a mestre, l'estimen i el veneren com un pare. Per això m'ha feta molta de gracia qu'En Barnils sempre li diga: *el Pare Gilliéron*, perque vertaderament es el pare de la *Geografia Llingüística* ab s'obra monumental de l'*Atlas linguistique de la France*, devers 15 toms *in folio* major, que immortalisarà es seu nou. Es un homo de lo més célebre: té 58 anys; me deu guanyar a mi de prop d'un pam, i tira més en gruixat que en prim; es viu-do sensa infants; está ab un criat, de

de Suissa, com ell, que l'entén molt, i ells dos tots sols s'arreglen. Va vendre tots es llibres que tenia per comprar ceps americans, i plantá una vinya a un tros de terra seu a Suissa, qu'ell i es seu criat cuyden es temps de punt. Ara té encara es seu criat a sa vinya, i ell está tot sol i ell meteix se guia i adesa la casa.—Mos havia convidats an En Barnils i a mi a dinar avuy.—Un poc abans de les deu mos hi espitxam ab el *metropolitá*, una xerxa de tranvies electrics que van per devall terra, per dins uns corredors inmensos, d'una mala fi de kilometres. E-hi ha una trentena d'estacions, aont devallen per escalonades: es trens sons uns enfilays de dotze o tretze wagons; passa un tren cada tres minuts; tot il·luminat electricament, tot netíssim, blanc; es wagons, grans; es bancs, encoixinats; es departaments amplíssims. Se'n van aqueys trens a tota màquina; per tot e-hi ha doble-via. ¡Quina cosa més fantástica!—En Gilliéron está a un arraval de París *Levallois Perret*. Som anats per devall terra prop de tres quarts; i hem hagut de mudar de tren devers tres vegades. Aqueys trens soterranis a lo millor un va per devall s'altre, i devegades llavò en va un altre per devall es de més avall. Es una cosa d'esglay. Travesen a cinc bandes per devall es riu Sena. ¿Ay idò?—A la fi hem sortit a flor de terra a s'estació de *Champ-Perret* devers les onze. Allá devora está En Gilliéron, a un quint pis. E-hi pujam, i el trobam fent feyna a l'*Atlas lingüístic de Córcega* qu'ara está engarbullant. Ens ha rebut com si fóssem estats amics corals de tota la vida; mos ha demanat com teniem es *Diccionari de la Llengua catalana*; li hem dit lo que tenim replegat i lo que hem pensat de fer, i mos ho ha alabat ferm i fins mos ha donats una partida de conseys de primera. Com prou hem hagut conversat, mos ha dit que tenia fam, i qu'era cosa d'anar a dinar. Mos n'ha menats a un hostel d'allá devora, i mos ha donat un dinar d'allò de primera bona. S'hostaler era un senyor d'una cinquentena d'anys, grasset, ab un cap ben viu, ab un casquet negre, una especie de bonet sensa puntes. Mos ha saludat ben atent i ha conversat una estona ab noltros; li hem alabats ets aguiats que es fadrins seus mos servien, i l'homo tot xerevel·lo. Feya lo meteix ab s'altra gent que hi dinava. Es sa costum d'ets hostalers alemanys, que vellen sempre es servici, i saluden tots es qui hi menjem.

Tot es temps des dinar hem parlat de filologia, perque es un gust sentir el Pare Gilliéron esmenussar ses coses que li demanen demunt es ram des llenguatge. En Barnils li proposava qu'escrigués una *Introducció* (un llibre) a la *geografia lingüística* qu'ell, com negú, posseix, i ha acabat per escusarse dient qu'ell no'n sap d'escriure.

Sa seua obra de 15 toms *in folio* tot son mapes, cada un dedicat a una paraula, recullida dins devers 600 pobles de França. Aqueixa humilitat seua es sublim. Es un infant ab un pou de ciencia, ben fondo, dins l'ànima. ¡Quin homo, Deu meu!

S'es fet hora de tocar el corn; mos ha acompanyats s'estació de *Champ-Perret*; mos tornam aficar dins es *Metropole*, aquell tren de devall terra; i ¡de d'allá eom a llampons! per dins aquells corredors. Hem hagut de mudar de tren; i ses raons son estades a pujar an es que mos servia per anar a *S'Arc de trianf de l'Estrella*. Es primer tren qu'es passat, venia, ne ple, sino a caramull. N'hem esperat un altre; i es vengut tan ple com s'altre; vé es tercer y lo meteix. Aquí hem tenguda sort de porermoshi aficar. Tots estávem drets, casi tan pitjats com arengades. Parteix es tren com un llamp. Allò pareixia un sèmit. A ses estacions que trobávem, en devallava qualcún; a la fi som devallats noltros, i creyme qu'he fet un alé ben llarc. Pujam a flor de terra, i mos trobam devant es famós *arc de l'Estrella* an es cap de ponent de *s'embocada* (*Avenue*) des *Camps Eliseus*, una plassa inmensa ab una corona de grans carrers que hi desemboquen; tot es un diluvi de gent de tranvies, de cotxos, d'automòvils de bicicletes, de berlines, de passa-volants. Ventura que hi ha unes aceres molt amples pe'sa gent. Per travessar es passos des carruatges e-hi ha que mirar bé a devant, a darrera, a dreta i a esquerra per no colar la vida baix de ses rodes d'un automòvil o baix de ses potes d'un cavall.—A's mitx s'alsa es célebre *arc de trianf* que comensá Napoleón I en memoria de ses seues campanyes de 1805 i 1806 i l'acabá el rey En Lluís Felip l'any 1836. Es d'estil gree-romá: es llum de s'arc té 15 metres de diámetro (75 pams d'ample) i 29 metres d'alt (145 pams). Ab ses rebranques, voltes i corona, tot s'edifici, té 50 metres (250 pams) d'altaria, 45 metres d'amplaria i 22 de gruixa: está tot endiumenjat d'escultures i de figures colossals i grandiosos baixos-relleus representant ses principals batalles que guanyá Napoleón I, que foren tantes i tan grosses.

Mos espitxam ab En Barnils cap a sa torre *Eiffel*, que la veym guaytar part demunt ses cases, gens baixes, dins es mitx-jorn. Hem de caminar prop d'un quart, i passar es riu. A la fi hi arribam. ¡Vaja quina re-de-ro-torrassa! Es tota de ferro; la comensaren l'any 1887 i l'acabaren l'any 1889; s'alsa entre es grandios palau *Trocadero* (museu etnogràfic i altres erbes) i es *Camp de Mars*, plassa inmensa ab elapes geométriques de verdor i a s'altre cap-s'edifici fora mida de *s'Escola Militar*. S'alsa sa torre dalt quatre baluards de pedra de 26 metres quadrats cada un, aficats a sa banda des riu setanta pams dins sa terra per evitar tota resseguda, i a s'altra banda 45 pams. Aqueys quatre baluards formen ets angles d'un quadrat de 129 metres per costat. Dalt aqueys quatre baluards pitgen ses quatre cames de sa torre, que pugén ab bescunsa, i s'apleguen a una alsa de 58 metres, formant es primer replá, qu'es una plassa gran de 65 metrea per costat ab una partida de botigues i cervecaries i un teatre. Segueixen per amunt ses quatre cames, casi a plom, flas a una alsada de 116 metres. Aquí torna fer una plataforma, part demunt segueixen ben a plom ses qua-

